

2017 İlkokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi

Assessment of the 2017 Primary School Social Studies Curriculum According to Teachers' Views

Halil Taş, Milli Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu, egitimci1@hotmail.com

Kasım Kiroğlu, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi, november@omu.edu.tr

Öz. Tarama modeli niteliğindeki bu çalışmada, yeni uygulamaya konan 2017 İlkokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nı öğretmen görüşlerine göre değerlendirmek amaçlanmıştır. Öğretim programına ilişkin görüşlerin belirlenmesinde; öğretim programının temel öğeleri olan hedef (amaç), içerik, eğitim durumları (öğrenme-öğretme süreci) ve ölçme-değerlendirme öğeleri esas alınmıştır. Araştırma için gerekli veriler, araştırmacılar tarafından geliştirilen "İlkokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'na İlişkin Öğretmen Görüşleri" başlıklı veri toplama aracıyla toplanmıştır. Araştırmanın verileri; Ordu ili Altınordu ilçesindeki resmi ilkokullarda görev yapan 568 sınıf öğretmeninden, ölçüt örnekleme yöntemi ile seçilen 92 öğretmenden elde edilmiştir. Elde edilen verilerin analizinde frekans (f) ve yüzdelerden (%) yararlanılmıştır. Araştırmada, program hedeflerinin bireye millî, manevi ve evrensel değerleri kazandıracak şekilde, açık ve anlaşılır olarak belirlendiği, ancak hedeflerin Türk Millî Eğitimi'nin genel ve özel amaçlarıyla uyumlu olmadığı; program içeriğinin bireylerin ilgi ve gereksinimleri ile gelişim özelliklerini ve hazırbulunuşluk düzeylerini dikkate aldığı, ancak içeriğin çok yoğun olduğu; öğrenme-öğretme sürecinin uygulamaya dayalı, öğrenci merkezli ve çağdaş öğrenme-öğretme yöntem, teknik ve stratejilerine uygun olduğu; ancak ders sürelerinin öğrenme-öğretme süreçleri açısından yeterli olmadığı; programda öngörülen ölçme-değerlendirme anlayış, yöntem ve tekniklerinin, hedeflere ve program içeriğine uygun olduğu, ancak ölçme-değerlendirme sürecinde bireysel farklılıkların dikkate alınmadığı ve programda belirtilen ölçme-değerlendirme ölçüt, yöntem ve tekniklerinin ders süresi açısından uygulanabilir olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Öğretim programı, sosyal bilgiler, öğretmen, ilkokul

Abstract. In this research which is a screening model, it was aimed to evaluate the newly implemented 2017 Primary School Social Studies Curriculum according to the teachers' views. In determining the views on the curriculum; objectives (aims), content, educational process (learning and teaching) and measurement-assessment items which are the basis of the curriculum are based on. The data needed for the research were gathered by means of a data collection tool developed by the researchers entitled "Teacher Opinions Regarding Primary School Social Studies Course Curriculum". Data of the research has been obtained from 92 teachers selected by criterion sampling method among 568 classroom teachers working in official primary schools in Altınordu County of Ordu Province. Frequency (f) and percentages (%) were used in the analysis of the obtained data. In the research, it is concluded that the objectives of the program have been clearly and comprehensively determined in such a way as to earn the individual national, spiritual and universal values, but the goals are not compatible with the general and specific aims of Turkish National Education, that the program content takes into account the interests and needs of individuals and their developmental characteristics and readiness levels, but the contents are very intense; that the educational process (learning and teaching) is appropriate to the application-based, student-centered and contemporary learning-teaching methods, techniques and strategies; but the length of the lessons is not sufficient in terms of learning-teaching processes; that methods and techniques that are envisaged in the program are appropriate to the objectives and the program content but that the individual differences are not taken into consideration in the measurement-assessment process and that the measurement-assessment criteria, methods and techniques specified in the program are not applicable in terms of course duration.

Keywords: Curriculum, social studies, teacher, primary school

SUMMARY

Introduction

The purpose of this research is to evaluate 2017 Primary School Social Studies Curriculum in terms of the objective, content, educational process and measurement-assessment items in accordance with the opinions of the teachers. Curriculums are very important elements of the educational process which directly affects the development and improvement of a country; which determines its future; which harmoniously integrate people's traditions and contemporary values and on which developing and developed countries dwell with great sensitivity (Çağlar, 2006). In accordance with the orientations of the age that we are in; the wish for raising generations that are more qualified in terms of social, cultural and technological aspects emerges the necessity of renewal of the curriculums. The influence of the human factor can't be ignored in the process of program development or renewal and in the process of implementing an improved or refurbished program. Because the success of an education system depends on the quality of the teachers and other staff who will operate it (Pehlivan, 2008). Teachers are those who follow curriculums, who work to achieve the stated goals, who transfer the content to the students through appropriate teaching methods, and who run the measurement-assessment processes to determine the level of achievement of the goals. The views of teachers who take active role in determining all dimensions of the program to be applied and who will implement the prepared program are important in this respect. These opinions are important in terms of identifying problems related to the curriculum, preparing more qualified programs in accordance with the needs of the age and revealing possible solutions to the problems.

Since there is no study in the literature for the 2017 Primary School Social Studies Curriculum, it is thought that this study will contribute significantly to the literature and may be a source for future program development/renewal studies. It is hoped that the results of our work will be combined with other research results made in the past and will be made in the future, which will generate important data in the program development process. Furthermore, when it is taken into consideration the program, which is the subject of the study, is planned to be implemented in all the classes in the 2018-2019 academic year, it is important that a program not yet spread across the country is evaluated by the teachers and taken the necessary precautions. It is also known that teachers' knowledge levels and attitudes about the program are very influential in the success of new programs and in overcoming difficulties.

Method

The universe of this research consists of 568 classroom teachers working in official primary schools in the province of Altınordu in the province of Ordu in the 2017-2018 academic year and the sample of it consists of 92 classroom teachers who teach 4th grade students in primary school and examine the 2017 Primary School Social Studies Curriculum in detail. The criterion sampling method was used in determining the study group, teaching the 4th grade in primary school and examining 2017 primary school social studies curriculum in detail were determined as sampling selection criteria. The data needed for the research were gathered by means of a data collection tool developed by the researchers entitled "Teacher Opinions Regarding Primary School Social Studies Curriculum". Frequency (f) and percentages (%) were used in the analysis of the obtained data. As a result of the statistical analysis, the participation rates of the teachers in the data collection tool were determined. After interpreting the percentage ratios of responses, the teachers' opinions about the 2017 Primary School Social Studies Curriculum were revealed.

Results

In the research, it has been determined that the objectives of the program have been clearly and comprehensively determined in such a way as to earn the individual national, spiritual and universal values, that the program aims to develop the individual as a whole from the

cognitive, emotional and developing side, that the objectives are achievable by the students; that the program content is far from memorization and focused on practice, that the content takes the interests and needs of individuals and their developmental characteristics and readiness levels into consideration, that the content of the program includes national and universal information, events and problems in a balanced way, that the learning-teaching process is planned both theoretically and practically, that the processes are appropriate to student-centered and contemporary learning-teaching methods, techniques and strategies, that contemporary education technologies were widely used in the learning-teaching process; that the measurement-assessment understanding, methods and techniques envisaged in the program are appropriate to the objectives and the program content. In addition, it has been determined that the objectives of the program are not compatible with the general and special purposes of Turkish National Education; the content of the program is very intensive, the length of the courses is not sufficient in terms of learning-teaching processes, the individual differences are not considered in the measurement-assessment process and the measurement-assessment criteria, methods, and techniques specified in the program are not applicable in terms of course time.

Discussion and Conclusion

Since the teachers have the biggest role in the implementation of the new curriculum, active participation of teachers in the program development process should be ensured and teachers' criticism, opinions, and recommendations about the program should be considered at every stage of program development. In the success of the new program, it is important for teachers to develop positive attitudes toward the program; teachers should be informed with more systematic and more effective in-service training activities about the program's objectives, content, learning-teaching and assessment-evaluation processes. In order to implement the measurement-assessment methods and techniques envisaged in the program more effectively, both classroom sizes and measurement-assessment forms should be reduced; teacher's knowledge and skills about new measurement-assessment methods and techniques should be enhanced by systematic in-service training activities. Public support (parents, press, non-governmental organizations, universities, etc.) should be provided for the program to be understood and implemented effectively. By increasing the number of hours of social studies, both the transfer of the program content and the proper measurement-assessment should be provided.

GİRİŞ

Küreselleşmenin arttığı, sınırların hızla ortadan kalkmaya doğru gittiği, iletişim araçlarının insan yaşamının olmazsa olmazları arasına girdiği çağımızda; toplumların bilgi alışverişleri ve yaşamlarına çeşitli şekillerde yön verme istekleri sonucunda; başta sosyal, siyasal ve ekonomik alanlar olmak üzere birçok alanda değişimler yaşanmaktadır (Çağlayan ve Kıratlı, 2017). Türkiye'nin, dünya genelinde yaşanan bu gelişmelerden etkilenmemesi veya bu gelişmelerin olumlu ya da olumsuz sonuçlarını hissetmemesi beklenemez. Tüm ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de hissedilen bu gelişmelere bağlı olarak eğitim politikalarında, eğitim sistemlerinde, eğitim kurumlarında ve dolayısıyla eğitim programlarında çeşitli düzenlemelerin yapılması gereksinimi ortaya çıkmaktadır.

Bilimsel ve teknolojik alanda kaydedilen hızlı gelişmeler bireylerin geçmiş yıllara göre daha karmaşık sorunlarla karşı karşıya kalmalarına sebep olmaktadır. Karşılaşılan sorunların çözümü için birden çok disiplinin bulgularından yararlanılması ve disiplinlerarası anlayışın benimsenmesi gerekmektedir. "Öğrencilere insan ilişkileri ve vatandaşlık yeterlikleri kazandırmak için disiplinlerarası yaklaşımdan yola çıkarak tarih, coğrafya, antropoloji, arkeoloji, ekonomi, hukuk, felsefe, siyaset bilimi, psikoloji ve sosyoloji gibi sosyal bilimlerin kaynaştırılmasıyla oluşturulmuş olan sosyal bilgiler, öğrencilerin kişisel, ailevi, bölgesel, ulusal ve küresel konularla ilgili bilgi, beceri ve değer edinmeleri ile günlük yaşamlarında doğru ve mantıklı kararlar almalarına katkı sağlar" (MEB, 2015). Sosyal bilgiler; toplum ve bireyle ilgili diğer bilim dallarının içerik ve yöntemlerinden yararlanarak, insanın fiziksel ve sosyal çevresiyle etkileşimini disiplinlerarası bir yaklaşımla ele alan (Oruç ve Erdem, 2010) ve küresel dünyada yaşamla ilgili temel demokratik değerlerle donatılmış, düşünen ve yetenekli yurttaşalar yetiştirmeyi hedefleyen bir alandır (Şimşek, 2006). Bireye, yakın ve uzak toplumsal çevresini geçmişi, bugünü ve geleceği ile tanıma olanağı sağlarken, sosyal kişiliğinin oluşmasına ve gelişmesine de önemli katkılar sağlayan sosyal bilgiler dersi, çocuğa hayat boyu ihtiyaç duyacağı bilgi, tutum, değer ve becerileri de kazandırarak önemli bir işlev görür (Öztürk, Keskin ve Keskin, 2004). Bu önemli işlevlerinden dolayı, sosyal bilgiler dersinin Cumhuriyet'in ilk yıllarından beri Türkiye'de yayımlanan tüm öğretim programlarında mihver ders olarak kabul edildiği söylenebilir.

Örgün ve yaygın eğitim olmak üzere iki ana bölümden oluşan Türk Milli Eğitim Sistemi'nde örgün eğitim; okul öncesi eğitimi, ilköğretim (ilkokul+ortaokul), ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarından oluşmaktadır. Bireyler yaşam için gerekli bilgi, beceri ve değerlerin önemli bir bölümünü bu dönemde edindiklerinden; ilkokul, eğitim sisteminin en önemli basamaklarından biri olarak tanımlanabilir. "Bu açıdan bakıldığında; bedensel ve ruhsal açıdan sağlam ve çevresine yararlı bireyler yetiştirmek temel işlevlerine sahip olan ilköğretimde bireylerin toplumsal yaşama ilişkin gerekli bilgi, beceri ve değerleri kazanması ve bunu tutum ve davranışa dönüştürmesi noktasında sosyal bilgiler dersi büyük önem taşımaktadır (Er, 2010).

Eğitim kurumları, yeni yetişen kuşakları iyi yurttaş olarak yetiştirme işlevini, bireyin içinde yaşadığı toplumun kültürünü, tarihini, coğrafyasını ve kurumlarını tanımasını sağlayarak; toplumdaki rollerin gerektirdiği davranışları, toplumun kendisine sağladığı olanakları ve bunlardan yararlanma yollarını kazandırarak yerine getirirler (Er, 2010). Ülkemizde öğrencilere tüm bu bilgi ve becerilerin büyük bir bölümü sosyal bilgiler dersi aracılığıyla kazandırılmaya çalışılmaktadır (Memişoğlu, 2008). Sosyal bilgiler; sosyal bilimlerin temel kazanımlarının, öğrencilerin yaşları, fiziksel ve psikolojik özellikleri gibi hususların dikkate alınarak aktarıldığı öğretim programı olarak tanımlanabilir (Er ve Şahin, 2012). Öğrencilerin iyi ve mantıklı karar alma, sorumluluk sahibi yurttaşlar olarak tutum ve davranış sergileme becerilerini geliştirmek sosyal bilgiler öğretiminin temel amaçları arasında sayılabilir. Dolayısıyla, öğretim programlarının da bu amaçları kazandıracak şekilde hazırlanması gerekmektedir.

Bir dersin öğretimi için gerekli olan; amaç, içerik, öğrenme-öğretme süreçleri ve değerlendirme olmak üzere dört temel öğeden oluşan ve uygulayıcılar tarafından bir kılavuz olarak kullanılan öğretim programı (Yazıcı ve Koca, 2008); öğrenene, okulda ve okul dışında planlanmış etkinlikler yoluyla sağlanan öğrenme yaşantıları düzeneğidir (Demirel, 2017). Bulunduğu çağın özelliklerini yansıtarak ürün ortaya koyan öğretim programı, aynı zamanda bir toplumda çağın gerektirdiği niteliklere sahip insan tipinin yetiştirilmesine de aracılık eder (Doğanay, 2005). Ülkemizde kavramların, değerlerin ve becerilerin öğretilmesi ilkesine dayandırılmış olan sosyal bilgiler programı (Yazıcı, 2006), en genel şekliyle öğretmen rehberliğinde öğrencilerin hedeflenen temel bilgi ve becerileri edinmesini sağlamaya yönelik işlev görmektedir denebilir. Sosyokültürel hayat, bilim ve teknolojideki hızlı değişim ve gelişmeler, toplumun ve bireyin gereksinimlerinin de farklılaşmasına neden olmaktadır. Bu farklılaşma ise doğal olarak çağın gerekliliklerini karşılayabilecek bireylerin yetiştirilmesini sağlayacak olan öğretim programlarının yenilenmesi ve güncellenmesi ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır.

Ülkemizde “sosyal bilgiler dersi” ismiyle bir ders, ilk olarak 1968 yılında ilkokullarda, 1975 yılından itibaren ise ortaokullarda okutulmaya başlamıştır (Günden, 1995; Safran, 2015). Cumhuriyet tarihi boyunca 1968, 1983, 1990, 1998, 2005, 2009, 2012, 2015 (Özmantar ve Öztürk, 2017; Ergün vd., 2015) ve 2017 yıllarında sosyal bilgiler öğretim programının değiştiği görülmektedir. “2017 İlkokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı da diğer öğretim programları gibi Temel Eğitim Genel Müdürlüğü, Ortaöğretim Genel Müdürlüğü ve Din Öğretimi Genel Müdürlüğü’nün ortak bir çalışması olup, geliştirilen taslak öğretim programı, 13 Ocak 2017 tarihinde düzenlenen bir basın toplantısıyla kamuoyunun görüşlerine sunulmuş ve 13 Ocak 2017 tarihinde “askıya çıkarılan” taslak öğretim programı, 10 Şubat 2017 tarihine kadar, Bakanlığın resmi internet sitesinde incelemeye ve görüş bildirimine açık tutulmuştur. Talim ve Terbiye Kurulu tarafından onaylanmış olan taslak öğretim programları için 02 Mayıs 2017 tarihinde Makam Onayı alınmıştır. 2017-2018 öğretim yılında sadece 1, 5 ve 9. sınıflarda uygulanan yeni öğretim programı, 2018-2019 öğretim yılında ise tüm sınıflarda uygulanacaktır Milli Eğitim Bakanlığı (2017b).

Milli Eğitim Bakanlığı, çağın yönelimlerine bağlı olarak, gelecek nesillerin sosyokültürel, bilimsel ve teknolojik yönlerden daha donanımlı bir şekilde yetişmeleri gerekliliğinin öğretim programlarının yenilenmesi ihtiyacını doğurduğunu; yenileme çalışmalarının başlamasında kalkınma planları, 64 ve 65. hükümetlerin eylem planları, uluslararası ölçekte gerçekleştirilen sınavların sonuçları, farklı ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar tarafından hazırlanan raporlar ile gerçekleştirilen bilimsel araştırmaların etkili olduğunu açıklamıştır (MEB, 2017b). Dünyada ve ülkemizde yaşanan sosyokültürel, bilimsel ve teknolojik gelişmeler, öğrencilerin gelecekte sahip olmaları gereken nitelikleri de değiştirmiştir. Ayrıca kazanılmış olan özelliklerin hayatın farklı alanlarında kullanılabilmesi için iyi bir donanıma ve altyapıya sahip olunması da bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapılan çalışmalar “daha önceki öğretim programlarının olumlu ve güçlü yönleri olmakla birlikte, bilgi, beceri ve eğitim eksikliği, içeriğin ve öğrenme-öğretme etkinlikleri ile ölçme ve değerlendirme sürecinin çok zaman alması, materyal eksikliği, fiziki olanaksızlıklar gibi olumsuz ve zayıf yönleri bulunduğunu da belirtmektedir” (Acat ve Uzunkol, 2010; Aykaç ve Başar, 2005; Erdoğan, 2005; Gömleksiz ve Bulut, 2007; Yapıcı ve Demirdelen, 2007). MEB’e (2017b) göre, mevcut öğretim programları, öğrenme-öğretme teori ve yaklaşımlarındaki yenilik ve gelişmeler doğrultusunda; çağın gerekliliklerini, bireyin ve toplumun değişen gereksinimlerini karşılayacak şekilde yenilenmiştir.

Öğretim programları bir eğitim sistemini oluşturan temel öğelerin başında yer aldığından, eğitimde yenileme ve değiştirme çalışmaları genellikle öğretim programlarına odaklanmaktadır. “Öğretim programları; hedef, içerik, eğitim durumu ve ölçme-değerlendirme öğelerinin birleşiminden oluşmaktadır (Demirel ve Kaya, 2012; Çelik, 2006). Eğitim programlarının bu

ögeleri arasında yakın bir ilişki bulunduğundan, bu ögelerin herhangi birinde meydana gelen bir aksama veya değişim, bütün programı etkilemektedir (Demirel, 2017). Öğretim programı ögeleri arasındaki güçlü bağlantı göz önüne alındığında, öğretim programı geliştirmenin, yenilemenin veya değiştirmenin çok hassas bir konu olduğu ortaya çıkmaktadır (Çağlayan ve Kıratlı, 2017).

Hedefler, planlanmış ve düzenlenmiş yaşantılar yoluyla bireye kazandırılması kararlaştırılan istendik özelliklerdir (Demirel, 2017). 2017 İlkokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı; günümüzün sosyal ve ekonomik koşullarında etkin rol oynayabilecek, ülkenin uluslararası alanda rekabet edebilirliğini sağlayacak, sorumluluk sahibi, problem çözebilen, karar verme becerileri gelişmiş, eleştirel ve yenilikçi düşünebilen, yaşadığı topluma ve ülkesine samimi bir hisle bağlı, bilim ve teknolojiyi etkin şekilde kullanacak bilgi, beceri ve yeterliliklere sahip, millî, manevi ve kültürel değerleri içselleştirmiş bireyler yetiştirmeyi hedeflemektedir (MEB, 2017a). Belirlenmiş olan hedeflere ulaşılabilmesi için oluşturulacak olan içeriğin belirlenmesinde ise; bireye hangi bilgilerin verileceği ve bu bilgilerin ne şekilde düzenleneceği konuları ön plana çıkmaktadır (Çağlayan ve Kıratlı, 2017). 2017 İlkokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda içeriğin; birbiri ile ilişkili bilgi, beceri ve değerlerin bir bütün olarak organize edildiği yedi öğrenme alanına göre düzenlendiği görülmektedir (MEB, 2017a). Öğrencilere istenilen davranışların kazandırılmasını sağlayan öğrenme yaşantılarının düzenlendiği süreç boyutu, yani "Nasıl öğretilim?" sorusu, programın eğitim durumları ögesini ifade etmektedir (Demirel, 2017). Sosyal bilgiler öğrenme alanlarında; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimlerle insan hakları ve vatandaşlık bilgisi konularının bütünleştirilmiş olarak ele alınması, efsane, destan, masal, atasözü, halk hikâyesi, türkü ve şiir gibi edebi türlerden yararlanılması; problem çözme, eleştirel düşünme, kanıt kullanma, karar verme ve araştırma tekniklerinin kullanılması, dijital vatandaşlık, e-devlet, sanal ticaret, sosyal medya vb. konularda ders içi ve ders dışı etkinliklere yer verilmesi, 2017 İlkokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın eğitim durumları ögesini oluşturmaktadır (MEB, 2017a). Bütün öğretim programlarında, belirlenen hedeflere ulaşıp ulaşılmadığını tespit edebilmek için ölçme ve değerlendirme faaliyetine gereksinim duyulmaktadır (Mamur, 2011). Öğrencide gözlemeye karar verdiğimiz istendik davranışların kazanılıp kazanılmadığı hakkında bir yargıya varma, öğretim programının ölçme-değerlendirme ögesini oluşturmaktadır (Demirel, 2017). 2017 İlkokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda; öğrencilerin süreç içerisinde izlenmesi, yönlendirilmesi, öğrenme güçlüklerinin belirlenerek giderilmesi ve sürekli geri bildirim sağlanması yönünde bir ölçme-değerlendirme anlayışı benimsenmiş; öz değerlendirme, akran değerlendirme ve grup değerlendirmeleri de programın değerlendirme ögesinde önemli bir konuma yerleştirilmiştir (MEB, 2017a).

Öğretim programları, bir ülkenin kalkınmasını ve gelişmesini doğrudan etkileyen, geleceğini belirleyen, insanların geleneklerini ve çağdaş değerlerini uyum içinde kaynaştıran, gelişmiş ve gelişmekte olan bütün ülkelerin üzerinde büyük bir duyarlılıkla durdukları eğitim sürecinin çok önemli öğeleridir (Çağlar, 2006). İçinde bulunduğumuz çağın yönelimlerine uygun olarak; sosyal, kültürel ve teknolojik yönlerden daha donanımlı bir nesil yetiştirme isteği, öğretim programlarının yenilenmesi gereksinimini ortaya çıkarmaktadır. Geliştirilmiş ya da yenilenmiş bir programın uygulama sürecinde insan ögesinin etkisi yadsınamaz. "Çok iyi hazırlanmış bir program, yetersiz ve kötü bir uygulama ile verimliliğini kaybedebilir" (Girgin, 2011). Bir eğitim sisteminin başarısının, o sistemi işletecek olan öğretmenlerin ve diğer personelin niteliğine bağlı olduğu bilinmektedir (Pehlivan, 2008). Bundan dolayı, bir okul, ancak içindeki öğretmenlerin nitelikli olması kadar iyidir denilebilir (Külekcı ve Bulut, 2010). Öğretmenlik mesleğinin, Milli Eğitim Temel Kanunu'nda "özel bir uzmanlık alanı" olarak tanımlanması, belirttiği görüş ve önerileriyle öğretim programlarının hem hazırlayıcısı hem de uygulayıcısı konumunda bulunan öğretmenlerin eğitim sisteminin en stratejik ögesi olmasından kaynaklanmaktadır denebilir. Öğretmenler, 2017 İlkokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'na ilişkin olarak yukarıda açıklanan ögelerin gerçekleşmesini sağlayacak unsurların başında yer almaktadırlar. Öğretmenler; öğretim programlarını izleyen, belirlenen amaçları gerçekleştirmek için çalışan,

içerikleri uygun öğretim yöntemleriyle öğrencilere aktaran ve hedeflere ulaşma düzeyini belirlemek için ölçme-değerlendirme süreçlerini işleten; öğretim programının yapısal oluşum ve gelişim sürecini yürüten kişilerdir. Uygulanacak olan programın tüm boyutlarının belirlenmesinde aktif rol alan ve hazırlanmış olan programı uygulayan öğretmenlerin görüşleri bu açıdan önem taşımaktadır. Belirlenen bu görüşler, öğretim programına ilişkin sorunların tespit edilmesi, çağın gereklerine uygun daha nitelikli programların hazırlanması ve sorunlara ilişkin olası çözüm yollarının ortaya konması açısından önemlidir.

Yapılan alanyazın taramasında, 2017 İlkokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'na ilişkin herhangi bir çalışma yapılmadığı görülmüştür. Öğretim programının çok yeni olması ve kademeli olarak uygulanacak olması, bu konuda herhangi bir çalışma yapılmamış olmasına neden olarak gösterilebilir. Alanyazında, 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'na ilişkin bazı çalışmaların mevcut olduğu görülmektedir. 2005 öğretim programından sonra uygulamaya konan 2015 öğretim programı, kendisinden önceki 2005 öğretim programını uygulamadan kaldırmıştır. Dolayısıyla, 2005 öğretim programını esas alan bu çalışmaların güncelliklerini yitirdikleri söylenebilir. Kaldı ki hâlihazırda kademeli olarak uygulamaya konmuş olan en son program 2017 Öğretim Programı'dır ve çalışmamızın ana eksenini oluşturan öğretim programı da bu programdır. Alanyazın tarandığında; Yapıcı ve Demirdelen (2007) tarafından, 2005 ilköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın öğretmen görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmesine yönelik bir çalışma yapıldığı görülmektedir. Aykaç ve Başar (2005), Canerik (2005) ve Yaşar (2005) tarafından yapılan çalışmalarda, 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın, gerekli alt yapı ve koşullar yeterince sağlanamadığından başarı şansının düşük olduğu yargısına ulaşılrken; Gömleksiz ve Bulut (2006), 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın uygulamadaki etkililiğini değerlendirdikleri çalışmalarında, programın öğretmenler tarafında genelde başarılı bulunduğu yargısına ulaşmışlardır. Doğanay ve Sarı (2008) tarafından yapılan çalışmada, öğretmen gözüyle 2005 Sosyal Bilgiler Programı değerlendirilmiş ve Program'ın çağdaş eğitim anlayışını yansıtmakla birlikte, uygulamada önemli sorunların bulunduğu tespit edilmiştir. Dinç ve Doğan (2010) tarafından yapılan çalışmada, İlköğretim İkinci Kademe Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın, başta ölçme-değerlendirme etkinlikleri olmak üzere, öğretmenler tarafından anlaşılıp uygulanmasında çeşitli sorunlar yaşandığı tespit edilmiştir. Dünder, Kayhan ve Yel (2006); Güven, Gökbulut ve Yel (2006) ile Öztürk ve Tuncel (2006) tarafından yapılan çalışmalarda, 2005 Dördüncü ve Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın ön uygulaması değerlendirilmiş ve öğretmenlerin, genel olarak programa ve bu programın temelini oluşturan yapılandırmacı yaklaşıma olumlu baktıkları, ancak programın içeriğini yetersiz buldukları belirlenmiştir.

Alanyazında 2017 İlkokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'na yönelik hiçbir çalışma yer almadığından, bu çalışmanın alanyazına önemli ölçüde katkı sağlayacağı ve ileride yapılacak program geliştirme/yenileme çalışmalarına kaynaklık edebileceği düşünülmektedir. Bu çalışmanın sonuçlarının, geçmişte yapılan ve gelecekte yapılacak olan diğer araştırma sonuçlarıyla birleştirilerek, program geliştirme sürecine önemli bir veri oluşturacağı umulmaktadır. Ayrıca, çalışmaya konu olan programın 2018-2019 öğretim yılında bütün sınıflarda uygulanacağı düşünüldüğünde; henüz ülke sathına yaygınlaştırılmamış bir programın, önceden öğretmenler tarafından değerlendirilmesi ve gerekli önlemlerin alınması önemlidir. Kaldı ki yeni programların başarısında ve güçlüklerin aşılmasında öğretmenlerin program hakkındaki bilgi düzeyleri ile tutumlarının çok etkili olduğu bilinmektedir (Yapıcı ve Yapıcı, 2010).

Bu araştırmanın amacı; 2017 İlkokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nı, öğretmen görüşlerine göre değerlendirmektir. Bu amaç doğrultusunda, aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1. 2017 İlkokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın hedeflerine ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?

2. 2017 İlkokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın içeriğine ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?

3. 2017 İlkokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın eğitim durumlarına ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?

4. 2017 İlkokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın ölçme-değerlendirme sürecine ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?

YÖNTEM

Araştırma Modeli

2017 İlkokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nı, öğretmen görüşlerine göre değerlendirmeyi amaçlayan bu araştırma, tarama modeli niteliğindedir. "Geçmişte ya da halen var olan bir durumu olduğu gibi betimlemeyi amaçlayan tarama modelinde, araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır" (Karasar, 2016).

Çalışma Grubu

Araştırmanın evrenini, 2017-2018 eğitim-öğretim yılında, Ordu ili Altınordu ilçesindeki resmi ilkokullarda görev yapan 568 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Sosyal bilgiler dersi ilkokulda sadece 4. sınıflarda okutulan bir ders olduğundan, araştırmanın örneklemini ilkokul 4. sınıfı okutan 123 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Bu öğretmenlerden, 2017 İlkokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nı incelemeyeceğini belirten 31 öğretmen araştırma kapsamı dışında bırakılmış ve böylece ilkokul 4. sınıfı okutan 92 öğretmen çalışma grubunu oluşturmuştur. Çalışma grubunun belirlenmesinde, amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. "Önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılması olarak tanımlanan ölçüt örnekleme yöntemi" (Yıldırım ve Şimşek, 2016); örneklemin, problemle ilgili olarak belirlenen niteliklere sahip kişiler, olaylar, nesnelere ya da durumlardan oluşturulmasıdır (Büyüköztürk vd., 2017). Araştırmada, ilkokul 4. sınıfı okutmak ve 2017 ilkokul sosyal bilgiler öğretim programını detaylı incelemiş olmak örnekleme seçme ölçütleri olarak belirlenmiştir.

Veri Toplama Süreci

Araştırma için gerekli veriler, araştırma yöntemine paralel olarak; araştırmacılar tarafından geliştirilen "İlkokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına İlişkin Öğretmen Görüşleri" başlıklı veri toplama aracı ile toplanmıştır. Araştırmanın amacına ilişkin görüşleri belirlemeyi amaçlayan veri toplama aracı, kapalı uçlu soruların yer aldığı "beşli Likert tipi" bir ölçektir.

Veri toplama aracı; madde havuzu oluşturma, uzman görüşü alma, ön sınama, asıl uygulama ve güvenilirlik hesaplaması aşamaları esas alınarak geliştirilmiştir (Karasar, 2016; Lawshe, 1975; Tezbaşaran, 2008). Alanyazın taranarak ve alan uzmanları ile görüşülerek 42 maddeden oluşan bir madde havuzu oluşturulmuştur. Ölçekteki ifadeler, "kesinlikle katılmıyorum", "katılmıyorum", "kararsızım", "katılıyorum" ve "tamamen katılıyorum" şeklinde derecelendirilmiştir. Kapsam geçerliğini sağlamak için madde havuzundaki ifadelerle ilgili olarak, alan uzmanı iki öğretim üyesi, ilkokul dördüncü sınıfı okutan üç sınıf öğretmeni ve iki Türkçe öğretmenin görüşleri alınmıştır. Alan uzmanı iki öğretim üyesinin görüşleri, "uygun/geçerli" ve "uygun/geçerli değil" şeklinde iki seçenekli bir yanıt formu kullanılarak alınmıştır. Uzmanların %100 anlaştıkları maddelerin geçerli olmasına karar verilmiş ve yapılan çalışma sonucunda bu oranın altında kalan 9 madde ölçekten çıkarılmıştır. Büyüköztürk'e (2016) göre "uzman anlaşma düzeylerinin %90-100 olması ideal olmakla birlikte, %70-80 oranında anlaşma sağlanan maddeler de yeniden düzenlenmek suretiyle ölçekte tutulabilir." Ayrıca, hazırlanan ifadelerin dil kurallarına ve hedef kitleye uygunluğunun sağlanması amacıyla üç sınıf öğretmeni ve iki Türkçe öğretmeniyle yapılan görüşmeler sonucunda; anlaşılmayan, yetersiz ve kapsam dışı olan 4 maddenin daha ölçekten çıkarılmasına karar verilmiştir.

29 maddelik ölçeğin ön sınaması, dördüncü sınıf okutan 5 öğretmen üzerinde yapılmış ve uygulama sonucunda araştırmanın amacına hizmet etmediği belirlenen 2 madde daha ölçekten çıkarılmıştır. Asıl uygulaması, 102 sınıf öğretmeni üzerinde yapılan 27 maddelik nihai veri toplama aracının Cronbach's Alpha katsayı .91 olarak hesaplanmıştır. "Alpha güvenilirlik değerinin 0,80 ile 1,0 arası olması ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğunu göstermektedir" (Büyüköztürk, 2016; Kayış, 2009; Tavşancıl, 2014). Elde edilen değerler dikkate alındığında, geliştirilen veri toplama aracının geçerlik ve güvenilirliğinin yüksek olduğu söylenebilir.

Verilerin Analizi

Öğretmenlerin veri toplama aracına verdikleri yanıtlardan oluşan nicel verilerin analizinde frekans (f) ve yüzdelerden (%) yararlanılmıştır. İstatistiksel analizler sonucunda, veri toplama aracındaki maddelere öğretmenlerin katılım oranları ve sayıları tespit edilmiştir. Verilen yanıtların yüzdeler oranlarının yorumlanması sonrasında, araştırmanın bulgularına esas olmak üzere, 2017 İlkokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı hakkında öğretmenlerin görüşleri ortaya konmuştur. Verilerin analizi sonucunda ulaşılan bulgular, araştırmanın amaçları ve alt amaçları doğrultusunda sunulmuştur. Bulgular eleştirel bir yaklaşımla sistematik olarak yorumlanmış, bulguların olası nedenleri belirtilirken çok boyutlu düşünülmüş ve ilgili alanyazın sonuçlarıyla destekli tartışmalar yapılmıştır. Bulguların yorumlanmasında, sonuç ve tartışmalarda aşırı genellemelerden kaçınılmış, çok keskin bir dil yerine olasılık içeren esnek bir dil kullanılmıştır. Geliştirilen önerilerin araştırma bulgularına dayalı olmasına özen gösterilmiştir.

BULGULAR

2017 İlkokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'na ilişkin olarak öğretmenlerin görüşlerini belirlemek amacıyla; öğretmenlere, Program'ın hedef (amaç), içerik, eğitim durumu (öğrenme-öğretme süreci) ve ölçme-değerlendirme öğeleri hakkında görüşler içeren sorular sorulmuştur. Yöneltilen sorulara öğretmenlerin verdikleri yanıtlar, araştırmanın alt amaçlarına uygun olarak izleyen başlıklar altında sunulmuştur.

Öğretim Programı Hedef Ögesine İlişkin Öğretmen Görüşleri

Öğretmenlerin, 2017 İlkokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın hedef ögesine ilişkin görüşleri Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1: 2017 İlkokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın hedef ögesine ilişkin öğretmen görüşleri

Görüşler	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1. Program hedefleri açık ve anlaşılır olarak ifade edilmiştir.	34	36,90	38	41,30	2	2,17	11	11,96	7	7,61
2. Program hedefleri, Türk Milli Eğitimi'nin genel ve özel amaçlarıyla uyumludur.	12	13,04	20	21,74	15	16,30	28	30,43	17	18,50
3. Program hedefleri; bireye millî, manevî ve evrensel	27	29,30	36	39,10	5	5,45	14	15,22	10	10,90

değerleri kazandıracak şekilde hazırlanmıştır.										
4. Program, bireyin bilişsel, duyuşsal ve devinişsel yönden bir bütün olarak gelişimini hedeflemektedir.	31	33,70	38	41,30	3	3,26	12	13,04	8	8,70
5. Program; bilgi, beceri, değer, tutum ve estetik duyarlılık kazandırmayı hedeflemektedir.	34	36,90	38	41,30	2	2,17	10	10,87	8	8,70
6. Program hedeflerinin, öğrenciler tarafından gerçekleştirilebilir nitelikte olduğunu düşünüyorum.	26	28,26	37	40,22	3	3,26	15	16,30	11	11,96
7. Program hedefleri, çağın yönelimlerine uygun olarak belirlenmiştir.	20	21,74	28	30,43	15	16,30	16	16,30	13	14,13

2017 İlkokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı hedeflerine ilişkin öğretmen görüşleri, Tablo 1'deki verilere bağlı olarak değerlendirildiğinde; öğretmenlerin, hedeflerin açık ve anlaşılır olarak ifade edilmesi, hedeflerin bireye millî, manevi ve evrensel değerleri kazandıracak şekilde hazırlanması, Program'ın bireyin bilişsel, duyuşsal ve devinişsel yönden bir bütün olarak gelişimini hedeflemesi, Program'ın bilgi, beceri, değer, tutum ve estetik duyarlılık kazandırmayı hedeflemesi ve hedeflerin öğrenciler tarafından gerçekleştirilebilir nitelikte olması konularında olumlu görüş belirttikleri; hedeflerin Türk Milli Eğitimi'nin genel ve özel amaçlarıyla uyumlu olması ve hedeflerin çağın yönelimlerine uygun olarak belirlenmesi konularında ise olumsuz görüş belirttikleri görülmüştür.

Öğretim Programı İçerik Ögesine İlişkin Öğretmen Görüşleri

Öğretmenlerin, 2017 İlkokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın içerik ögesine ilişkin görüşleri Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2: 2017 İlkokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın içerik ögesine ilişkin öğretmen görüşleri

Görüşler	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Tamamen Katılıyorum	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
8. Program içeriği açık ve anlaşılır olarak ifade edilmiştir.	33	35,87	36	39,13	3	3,26	11	11,96	9	9,78
9. Program içeriği, program hedefleriyle uyumludur.	25	27,17	37	40,22	6	6,52	14	15,22	10	10,87
10. Program içeriği ezbercilikten uzak ve	31	33,70	37	40,22	5	5,45	12	13,04	7	7,61

uygulamaya dönük olarak hazırlanmıştır.										
11. Program içeriğinin uygun yoğunlukta olduğunu düşünüyorum.	19	20,65	30	32,61	13	14,13	17	1848	13	14,13
12. Program içeriği, bireyin ilgi ve gereksinimlerine uygun olarak hazırlanmıştır.	25	27,17	37	40,22	6	6,52	14	15,22	10	10,87
13. Program içeriğinin, öğrencilerin gelişim özelliklerine ve hazırbulunuşluk düzeylerine uygun olduğunu düşünüyorum.	34	36,90	38	41,30	2	2,17	10	10,87	8	8,70
14. Program içeriğinin öğrenme-öğretme ilkelerine uygun hazırlandığını düşünüyorum.	30	32,61	39	42,39	4	4,35	13	14,13	6	6,52
15. Program içeriğinde ulusal ve evrensel bilgi, olay ve sorunlara dengeli olarak yer verilmiştir.	31	33,70	38	41,30	3	3,26	12	13,04	8	8,70

Program içeriğine ilişkin öğretmen görüşleri, Tablo 2'deki verilere bağlı olarak değerlendirildiğinde; öğretmenlerin, program içeriğinin açık ve anlaşılır olarak ifade edilmesi, program içeriğinin program hedefleriyle uyumlu olması, program içeriğinin ezbercilikten uzak ve uygulamaya dönük olması, program içeriğinin, bireyin ilgi ve gereksinimlerine uygun olması, program içeriğinin öğrencilerin gelişim özelliklerine ve hazırbulunuşluk düzeylerine uygun olması, program içeriğinin öğrenme-öğretme ilkelerine uygun hazırlanması ve program içeriğinde ulusal ve evrensel bilgi, olay ve sorunlara dengeli olarak yer verilmesi konularında olumlu görüş belirttikleri; program içeriğinin uygun yoğunlukta olması konusunda ise olumsuz görüş belirttikleri görülmüştür.

Öğretim Programı Eğitim Durumları (Öğrenme-Öğretme Süreci) Ögesine İlişkin Öğretmen Görüşleri

Öğretmenlerin, 2017 İlkokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın eğitim durumları (öğrenme-öğretme süreci) ögesine ilişkin görüşleri Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3: 2017 İlkokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın eğitim durumları (öğrenme-öğretme süreci) ögesine ilişkin öğretmen görüşleri

Görüşler	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Tamamen Katılıyorum	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%

16. Program'ın öğrenme-öğretme süreçleri açık ve anlaşılır olarak tanımlanmıştır.	31	33,70	35	38,04	2	2,17	13	14,13	11	11,96
17. Öğrenme-öğretme süreci, öğrenci merkezli olarak oluşturulmuştur.	23	25,00	27	29,35	10	10,87	20	21,74	12	13,04
18. Öğrenme-öğretmen süreci, hem kuramsal hem de uygulamaya dönük olarak planlanmıştır.	25	27,17	37	40,22	6	6,52	14	15,22	10	10,87
19. Öğrenme-öğretme sürecinde çağdaş eğitim teknolojilerinden yaygın biçimde yararlanılmaktadır.	21	22,83	32	34,78	5	5,43	19	20,65	15	16,30
20. Öğrenme-öğretme sürecinin, çağdaş öğrenme-öğretme yöntem ve tekniklerine uygun olarak tasarlandığını düşünüyorum.	31	33,70	35	38,04	2	2,17	11	11,96	13	14,13
21. Öğrenme-öğretme süreci, çağdaş öğrenme modellerine ve stratejilerine uygun olarak düzenlenmiştir.	22	23,91	31	33,70	9	9,78	18	19,57	12	13,04
22. Öğrenme-öğretme süreçleri için ayrılan ders sürelerini yeterli buluyorum.	6	6,25	13	14,13	4	4,35	39	42,34	30	32,61

Öğrenme-öğretme süreçlerine yönelik öğretmen görüşleri, Tablo 3'teki verilere bağlı olarak değerlendirildiğinde; öğretmenlerin, Program'da öğrenme-öğretme süreçlerinin açık ve anlaşılır olarak tanımlanması, öğrenme-öğretme sürecinin hem kuramsal hem de uygulamaya dönük olarak planlanması, öğrenme-öğretme sürecinde çağdaş eğitim teknolojilerinden yaygın biçimde yararlanması, öğrenme-öğretme sürecinin öğrenci merkezli olarak oluşturulması, öğrenme-öğretme sürecinin, çağdaş öğrenme-öğretme yöntem ve tekniklerine uygun olarak tasarlanması ve öğrenme-öğretme sürecinin, çağdaş öğrenme modellerine ve stratejilerine uygun olarak düzenlenmesi konularında olumlu görüş belirttikleri; öğrenme-öğretme süreçleri için ayrılan ders sürelerinin yeterli olması konusunda ise olumsuz görüş belirttikleri görülmüştür.

Öğretim Programı Ölçme-Değerlendirme Ögesine İlişkin Öğretmen Görüşleri

Öğretmenlerin, 2017 İlkokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın ölçme-değerlendirme ögesine ilişkin görüşleri Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4: 2017 İlkokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın ölçme-değerlendirme ögesine ilişkin öğretmen görüşleri

Madde	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Tamamen Katılıyorum	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
23. Program'da, uygulanacak ölçme-değerlendirme ölçütleri ile yöntem ve teknikleri açık ve anlaşılır olarak belirtilmiştir.	33	35,87	36	39,13	3	3,26	11	11,96	9	9,78
24. Ölçme-değerlendirme ölçütlerinin, program hedefleri ile uyumlu olduğunu düşünüyorum.	25	27,17	37	40,22	6	6,52	14	15,22	10	10,87
25. Belirtilen ölçme-değerlendirme yöntem ve tekniklerinin, program içeriğine uygun olduğunu düşünüyorum.	27	29,3	36	39,1	5	5,4	14	15,2	10	10,9
26. Program'da ifade edilen ölçme-değerlendirme ölçüt, yöntem ve tekniklerinin çağın yönelimlerine uygun olduğunu düşünüyorum.	22	23,91	31	33,70	9	9,78	18	19,57	12	13,04
27. Ölçme-değerlendirme sürecinde bireysel farklılıkların dikkate alındığını düşünüyorum.	13	14,13	19	20,65	13	14,13	30	32,61	17	18,48
28. Program'da ifade edilen ölçme-değerlendirme ölçüt, yöntem ve tekniklerinin süre açısından uygulanabilir olduğunu düşünüyorum.	5	5,43	10	10,87	2	2,17	41	44,57	34	29,96

Program'ın ölçme-değerlendirme ögesine ilişkin öğretmen görüşleri, Tablo 4'teki bulgulara bağlı olarak değerlendirildiğinde; öğretmenlerin, uygulanacak ölçme-değerlendirme ölçütleri ile yöntem ve tekniklerinin açık ve anlaşılır olarak belirtilmesi, ölçme-değerlendirme ölçütlerinin, program hedefleri ile uyumlu olması, ölçme-değerlendirme yöntem ve tekniklerinin, program içeriğine uygun olması ve ölçme-değerlendirme ölçüt, yöntem ve tekniklerinin çağın yönelimlerine uygun olması konularında olumlu görüş belirttikleri; ölçme-değerlendirme sürecinde bireysel farklılıkların dikkate alınması ve programda ifade edilen ölçme-değerlendirme ölçüt, yöntem ve tekniklerinin süre açısından uygulanabilir olması konularında olumsuz görüş belirttikleri görülmüştür.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Araştırmanın amacı doğrultusunda belirlenmiş olan alt amaçlara ilişkin verilerin analizi sonucunda ortaya konan bulgulardan hareketle aşağıdaki sonuçlara ulaşılmış ve ulaşılan bu sonuçlar doğrultusunda öneriler geliştirilmiştir.

2017 İlkokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı hedeflerine ilişkin bulgular değerlendirildiğinde; program hedeflerinin açık ve anlaşılır olduğu, hedeflerin bireye millî, manevi ve evrensel değerleri kazandıracak şekilde hazırlandığı, programın bireyin bilişsel, duyuşsal ve devinişsel yönden bir bütün olarak gelişimini ve bilgi, beceri, değer, tutum ve estetik duyarlılık kazanmasını hedeflediği, hedeflerin öğrenciler tarafından gerçekleştirilebilir nitelikte olduğu ve hedeflerin çağın yönelimlerine uygun olarak belirlendiği sonucuna ulaşılmıştır. Ulaşılan sonuçlar, Demirel (2017) tarafından ifade edilen “Hedefler; ait olduğu döneme uygun ve tutarlı olmalı, içerikle uyumlu, öğrenci düzeyine uygun ve gerçekleştirilebilir nitelikte olmalı, net ve anlaşılır olarak ifade edilmelidir.” görüşü ile paralellik göstermektedir. Gömleksiz ve Bulut’a (2006) göre, öğretim programlarında öğrencilerin dünyadaki küresel sorunlara ve gelişmelere ilişkin duyarlılık geliştirebilecekleri hedefler belirlenmelidir. Çelik (2006) tarafından yapılan çalışmada, öğretim programı hedeflerinin net ve açık ifade edilmesi gerektiği açıklanırken; Aykaç ve Başar (2005) tarafından yapılan çalışmada, amaçların sınırlandırılması, sadeleştirilmesi ve içerikle bağlantılı olarak saptanması gerektiği belirtilmiştir. Doğanay ve Sarı (2008), öğretmen görüşlerine dayalı olarak yaptıkları çalışmada, amaç ve kazanımların öğrencilere yaratıcılık, sorun çözme, araştırma yapma gibi becerileri kazandırmaya dönük hazırlanması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Yapılan çalışmada; öğretmenlerin, program hedeflerinin Türk Milli Eğitimi’nin genel ve özel amaçlarıyla uyumlu olmadığı yönünde olumsuz görüş belirttikleri görülmüştür. Milli kültüre özgü değerleri ön plana çıkararak bu bakış açısı, program değişikliğinde ülkemiz eğitim-öğretim faaliyetlerine yönelik temel amaçların ve değerlerin göz ardı edildiği kaygısının dile getirilmesi olarak değerlendirilebilir. Bu kaygının oluşmasında, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından program değişikliğinin gerekçeleri sayılırken, dünyadaki gelişmelere, dünyayla entegrasyona, uluslararası düzeyde gerçekleştirilen sınavların sonuçlarına, uluslararası kurum ve kuruluşlar tarafından hazırlanan raporlar ile gerçekleştirilen bilimsel araştırmalara ve evrensel değerlere çok sık vurgu yapılmasının da etkili olduğu söylenebilir. Ayrıca, program hedeflerinin Türk Milli Eğitimi’nin genel ve özel amaçlarıyla uyumlu olmadığı yönünde olumsuz görüşün, mevcut hükümete ilişkin kaygılar taşıyan bir siyasal bakış açısını da yansıttığı söylenebilir. Ayrıca, program hedeflerinin Türk Milli Eğitimi’nin genel ve özel amaçlarıyla uyumlu olmadığı yönünde olumsuz görüş belirtilmesinde, öğretmenlerin üyesi oldukları sendikaların veya kendi dünya görüşlerinin de etkili olduğu söylenebilir. Milli Eğitim Bakanlığı, 2017 İlkokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nın temel felsefesini ve genel amaçlarını, “1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu’nda ifade edilen Türk Millî Eğitimi’nin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri’ne uygun olarak; Atatürk ilke ve inkılaplarını, Türk kültürünü ve tarihini benimseyip koruyan; millî ve manevi değerleri temel alarak evrensel değerleri benimseyen erdemli insanlar yetiştirmek” olarak açıklamak suretiyle, programın temel felsefesi ve genel hedeflerinin, Türk Millî Eğitimi’nin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri’ne uygun olarak belirlendiğini belirtmektedir (MEB, 2017b).

Çağımızda, bir öğretim programının yerel veya bölgesel düzeyde kalması, ulusal sınırları aşamaması beklenemez. Çünkü öğretim programlarının şekillendireceği bireylerin, sadece doğup büyüdüğü ülkenin değil, kendi ülkesinden daha geniş bir dünya ailesinin de üyesi olduğu bir gerçektir. Bu durumda, sorumluluk sahibi, problem çözebilen, karar verme becerileri gelişmiş, bilimsel, eleştirel ve yaratıcı düşünebilen bireyler yetiştirilerek uluslararası alanda rekabet edebilecek güce ulaşabilmek için programların da ulusal ve uluslararası olma dengesini koruyacak, yerellik ve evrensellik çatışmasını ortadan kaldıracak şekilde hazırlanması önem taşımaktadır. “Öğretim programı hedeflerinin, ulusal eğitim sisteminin genel ve özel hedefleriyle uyumlu olması, ulusal ve evrensel değerler arasında denge sağlanması, ulusal ve evrensel özelliklerin yanı sıra yerel ve bölgesel özelliklere de yer vermesi, hitap ettiği toplumun değerleri,

inançları ve normlarını dikkate alması ve dünyadaki eğilimlere uygun olması gerekir” (Çelik, 2006; Demirel, 2017; Gömleksiz ve Bulut, 2006; Kiroğlu, 2011).

2017 İlkokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı içeriğine ilişkin bulgular değerlendirildiğinde; program içeriğinin açık ve anlaşılır olarak ifade edildiği, program içeriğinin program hedefleriyle uyumlu olduğu, program içeriğinin ezbercilikten uzak ve uygulamaya dönük olarak hazırlandığı, program içeriğinin, bireyin ilgi ve gereksinimlerine uygun olarak hazırlandığı, program içeriğinin, öğrencilerin gelişim özelliklerine ve hazırbulunuşluk düzeylerine uygun olduğu, program içeriğinin öğrenme-öğretme ilkelerine uygun hazırlandığı ve program içeriğinde ulusal ve evrensel bilgi, olay ve sorunlara dengeli olarak yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Ulaşılan bu sonuçlar, Demirel (2017) tarafından ifade edilen “İçerik, hedeflerle tutarlı ve öğrenciler için anlamlı olmalı; içerik çağdaş, bilimsel, sanatsal ve felsefi gelişmelerle ve bilgilerle uyumlu olmalı; içerik seçiminde öğrencilerin ilgisi, ihtiyaçları, bilişsel, duyuşsal ve devinimsel gelişim özellikleri dikkate alınmalı; içerik teorik ezbercilikten uzak ve uygulamaya dönük olmalı; içerik düzenlemesinde yakından uzağa, somuttan soyuta, bilinenden bilinmeyene ilkelerine uyulmalıdır.” görüşü ile paralellik göstermektedir. Yaşar (2005) tarafından yapılan çalışmada, öğretim programının öğrenciler için gerekli bilgi, beceri ve tutumları her sınıf düzeyi için uygun içerik temaları ile açık ve anlaşılır olarak belirlemesi gerektiği açıklanmıştır. Aykaç ve Başar (2005), yapmış oldukları araştırmada, programda konuların hayatla iç içe olarak hazırlanmasının öğrenciyi ezberden kurtardığını ve yaparak yaşayarak öğrenmeye olanak sağladığını saptamışlardır. Gömleksiz ve Bulut (2006) yaptıkları çalışmada, program kapsamında öngörülen bilgilerin ezber gerektirmemesi, güncel olması, öğrencilerin değer yargılarına ve düzeylerine uygun olması gerektiğini belirtmişlerdir. Doğanay ve Sarı (2008) yaptıkları çalışmada, program içeriklerinin öğrencilerin günlük yaşamlarıyla ilgili olmasının öğretmenler tarafından önemsendiğini ortaya koymuşlardır. Dinç ve Doğan (2010) yaptıkları çalışmada, içerikte yer alan konuların öğrencilerin günlük yaşamlarında gereksinim duyacakları konulardan seçilmesinin, öğrenciler tarafından içeriğin daha kolay anlaşılıp kavranmasını sağladığını tespit etmişlerdir.

Yapılan çalışmada; öğretmenlerin, program içeriğinin çok yoğun olduğu yönünde olumsuz görüş belirttikleri görülmüştür. Bilim ve teknolojiye hızlı gelişmeyle birlikte yaşanan bilgi patlaması, yeni bilgilerin programa yansıtılmasını gerekli kılmaktadır. Burada önemli olan, programa bilgi yoğunluklu bir içerik yüklemek değil; öğrencilerin gelişim ve olgunlaşma düzeylerine uygun, tutarlı, yararlı, dengeli, güncel, çağdaş, hedeflerle uyumlu, sistemli bir bilginin içerik olarak sunulması olmalıdır. Kabapınar ve Ataman (2010) tarafından yapılan çalışmada, konuların fazla oluşu, öğretmenler tarafından öğretim programlarına getirilen bir eleştiri ve sorun olarak kaydedilirken; Doğanay ve Sarı (2008) tarafından yapılan çalışmada, temel bilgilere yeterince yer verilmemesi, içerikle ilgili olarak programların zayıf yönü olarak ifade edilmiştir. Dinç ve Doğan (2010) tarafından yapılan çalışmada, konu sayısı ve içerik bilgisinin çok yoğun olması, öğretim programları için önemli bir problem kaynağı olarak ifade edilmiştir.

2017 İlkokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın eğitim durumlarına (öğrenme-öğretmen süreçleri) ilişkin bulgular değerlendirildiğinde; Program'da öğrenme-öğretme süreçlerinin açık ve anlaşılır olarak tanımlandığı, öğrenme-öğretme sürecinin öğrenci merkezli olarak oluşturulduğu, öğrenme-öğretmen sürecinin, hem kuramsal hem de uygulamaya dönük olarak planlandığı, öğrenme-öğretme sürecinde çağdaş eğitim teknolojilerinden yaygın biçimde yararlanıldığı, öğrenme-öğretme sürecinin çağdaş öğrenme-öğretme yöntem ve tekniklerine uygun olarak tasarlandığı ve öğrenme-öğretme sürecinin, çağdaş öğrenme modellerine ve stratejilerine uygun olarak düzenlendiği sonucuna ulaşılmıştır. Ulaşılan bu sonuçlar, Demirel (2017) tarafından ifade edilen “Hedeflere uygun öğrenme-öğretmen stratejileri, yöntem ve teknikleri kullanılmalı, kolay ulaşılabilir eğitim materyalleri belirlenmeli, öğrenme-öğretme süreçleri bireyin temel gereksinimlerine, hazırbulunuşluk düzeyine ve gelişimsel özelliklerine uygun olmalı, öğrenme-öğretme süreçleri ilgi çekici ve öğrenci merkezli olarak planlanmalıdır.” görüşü ile paralellik göstermektedir. “Öğrenme-öğretme sürecinde benimsenen yaklaşımlar öğrencilerin yaşadıkları öğrenme güçlüklerinin nedenlerinden biri olduğundan” (Baş, 2017; Burns, 2015; Sarı ve Tertemiz, 2017), program geliştirme sürecinde; eğitim durumlarının,

öğrenciyi merkeze alacak, çağdaş eğitim teknolojilerinden üst düzeyde yararlanmayı sağlayacak, güncel öğrenme model ve stratejilerine uygun olarak çağdaş öğrenme-öğretme yöntem ve tekniklerini kullanabilecek şekilde düzenlenmesi önemlidir. Gömleksiz ve Bulut (2006), öğrenme-öğretme süreçlerinin, öğrencilerin ilgi ve meraklarını dinç tutacak, araştırarak ve sorgulayarak bilgiye ulaşmalarını sağlayacak şekilde öğrenci merkezli olarak planlanması gerektiğini ifade etmişlerdir. “Etkinlikler için sınıf koşullarının uygun olmaması, gerekli materyal ve kaynağın bulunmaması, öğrenme-öğretme süreciyle ilgili olarak öğretmenler tarafından ifade edilen olumsuzluklardan bazılarıdır (Aykaç ve Başar, 2005; Canerik, 2005; Dinç ve Doğan, 2010).

Yapılan çalışmada; öğretmenlerin, öğrenme-öğretme süreçleri için ayrılan ders süresinin yetersiz olduğu yönünde görüş belirttikleri görülmüştür. Ders ve etkinlik sürelerinin, program içeriğinin etkili bir şekilde sunulmasında yadsınamaz bir öneme sahip oldukları söylenebilir. Öğrenci merkezli, ileri düzeyde teknoloji kullanımına dayalı, çağdaş öğrenme model ve stratejilerinin uygulandığı, güncel öğrenme-öğretme yöntem ve tekniklerinin kullanıldığı bir öğretim etkinliği için zamanın etkili ve verimli kullanılması gerektiği bir gerçektir. Bundan dolayı, program içeriği ile eğitim durumları, zaman unsurunun dikkate alınarak planlanmasını gerektirmektedir. Doğanay ve Sarı (2008), yaptıkları çalışmada, zaman sorununun öğretim programlarında aşılması gereken en önemli sorunlardan biri olduğunu belirtmişlerdir. Kabapınar ve Ataman (2010) tarafından yapılan çalışmada, konuların fazlalığından kaynaklanan süre yetmezliğinin, öğretmenler tarafından öğretim programlarına getirilen bir eleştiri olduğu belirtilmiştir. Dinç ve Doğan (2010) tarafından yapılan çalışmada, konu sayısı ve içerik bilgisinin yoğun olmasından kaynaklanan zamansızlık sorununun, sosyal bilgiler dersi ders saatinin artırılmasıyla aşılabileceği açıklanmıştır.

2017 İlkokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın ölçme-değerlendirme ögesine ilişkin bulgular değerlendirildiğinde; Program'da uygulanacak ölçme-değerlendirme ölçütleri ile yöntem ve tekniklerinin açık ve anlaşılır olarak belirtildiği, ölçme-değerlendirme ölçütlerinin, program hedefleri ile uyumlu olduğu, ölçme-değerlendirme yöntem ve tekniklerinin, program içeriğine uygun olduğu, ölçme-değerlendirme ölçüt, yöntem ve tekniklerinin çağın yönelimlerine uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ulaşılan bu sonuçların, Demirel (2017) tarafından açıklanan “ölçme-değerlendirme durumu açık, seçik ve anlaşılır olmalı, öğrencinin yaşına, sınıf düzeyine, sözcük dağarcığına uygun olmalıdır” temel ilkeleriyle uyumlu olduğu görülmüştür. Öğretim programlarında, öğrencilerin süreç içerisinde izlenmesi, yönlendirilmesi, öğrenme güçlüklerinin tespit edilerek giderilmesi, öğrencilerde anlamlı ve kalıcı öğrenmenin desteklenmesi amacıyla sürekli dönüt sağlanmasına yönelik bir ölçme-değerlendirme yapılması gereklidir. “Ölçme-değerlendirme süreci, öğrencide gözlemeye karar verdiğimiz istendik davranışların kazanılıp kazanılmadığı hakkında bir yargıya vararak, ileriye dönük planlama yapma açısından önemli bir süreçtir” (Demirel, 2017). 2017 İlkokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda ölçme ve değerlendirme faaliyetlerinin; tanıma, izleme ve sonuç odaklı olmak üzere üç farklı şekilde yapılması planlanmıştır (MEB, 2017a). Öğretim programı ölçme-değerlendirme ölçütleri ile yöntem ve tekniklerinin açık ve anlaşılır bir biçimde belirtilmesi, hedeflerle ve dersin içeriğiyle uyumlu olması, öğrencilerin ilgili ders sonunda belirlenen amaçlara ulaşma düzeylerinin belirlenmesi açısından önemlidir (Çağlayan ve Kıratlı, 2017). Ölçme-değerlendirme boyutunun, geleneksel ölçme-değerlendirme anlayışı dışında, sadece ürünü değil, öğrenme sürecini de değerlendiren “süreç” değerlendirme anlayışı ile hazırlanması önemlidir (Yaşar, 2005). Öğretim programında öngörülen ölçme-değerlendirme yöntem ve tekniklerinin, kazanımları ölçebilecek nitelikte olması gerekir (Gömleksiz ve Bulut, 2006). Öğretim programlarındaki bilgi, beceri ve değerlerin bireye istenilen düzeyde kazandırılması temel amaç olduğundan; öğrencilerin aktif olduğu öğretim yaklaşımlarının uygulanması, öğrenme ortamlarının ve materyallerinin amaca uygun seçilmesi, becerilerin ve kazanımların süreç içerisinde izlenmesi ve öğrencilerin gelişimlerinin kontrol edilmesi önem kazanmaktadır.

Yapılan çalışmada; öğretmenlerin, ölçme-değerlendirme sürecinde bireysel farklılıkların dikkate alınmadığı ve Program'da ifade edilen ölçme-değerlendirme ölçüt, yöntem ve

tekniklerinin zaman açısından uygulanabilir olmadığı yönünde görüş belirttikleri görülmüştür. Programın diğer öğelerinde olduğu gibi, ölçme-değerlendirme ögesinde de bireysel farklılıkların dikkate alınması önemlidir. Bireyler farklı fizyolojik, psikolojik ve bilişsel özelliklere sahip olduklarından, farklı öğrenme tarzlarına da sahiptirler. Özbay'a (2009) göre "öğrenciler, farklı öğrenme gereksinimlerine ve tarzlarına sahip olduklarından, eğitim öğretim etkinliklerinden eşit oranda yararlanamazlar." Bundan dolayı, eğitim-öğretim faaliyetlerinde karşılaşılan en önemli sorunlardan birinin, bireysel farklılıklardan kaynaklanan öğrenme eşitsizliğine etkili çözüm bulmak olduğu söylenebilir (Demir, 2008). Bu sorunun çözümü için, her öğrencinin bir diğerinden farklı olduğunu dikkate alan öğretim programlarının hazırlanması gerekir. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından, "2017 İlkokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda ölçme-değerlendirme çalışmalarında bireysel farklılıkların dikkatle ve titizlikle göz önünde bulundurulacağı" (MEB, 2017a) açıklanmış olmakla birlikte; daha önceki öğretim programlarında ölçme değerlendirme formalarının çokluğu ve her öğrenciye uygulanma zorunluluğunun bulunması, öğretmenlerde bireysel farklılıkların dikkate alınmadığı şeklinde bir algının oluşmasına neden olmuş olabilir. Aykaç ve Başar (2005) tarafından yapılan çalışmada, öğretim programlarında öğretmenlerin en fazla ölçme-değerlendirme ögesinde zorluklar yaşadıkları tespit edilmiştir. Gömleksiz ve Bulut (2005) tarafından yapılan çalışmada, öğretmenlerin öğretim programlarında ölçme-değerlendirme ögesini, diğer öğelere oranla daha olumsuz buldukları ortaya çıkmıştır. Kabapınar ve Ataman (2010) tarafından yapılan çalışmada, kalabalık sınıf mevcutları, çok fazla olan ölçme formları ile kısıtlı ders saatlerinin, söz konusu ölçme-değerlendirme etkinliklerini gereği gibi uygulamayı ve denetlemeyi güçleştirdiğini belirtmişlerdir. Ersoy (2006) yaptığı çalışmada, ölçme-değerlendirme faaliyetlerinin amacına uygun olarak yapılmasının önündeki önemli engellerden birinin zaman sorunu olduğunu belirtmiştir. Atasoy ve Akdeniz (2006), çalışmalarında, sınıf ortamının kalabalık oluşu ve araç-gereç yetersizliği nedeniyle öğretmenlerin, hazırlanan çalışma yapraklarının uygulanmasında ve değerlendirilmesinde güçlüklerle karşılaştıklarını saptamışlardır. Dinç ve Doğan (2010) yaptıkları çalışmada, sosyal bilgiler dersinin ders saatlerinin artırılmasıyla, değerlendirme süresi açısından zaman sıkıntısının aşılabileceğini önermişlerdir. Yapıcı ve Demirdelen (2007) yaptıkları çalışmada, ölçme-değerlendirme araçlarının çokluğundan ve zaman sınırlılığından dolayı güçlükler yaşandığını belirtmişlerdir.

Araştırmanın bulgularına dayalı olarak şu öneriler geliştirilebilir: Yeni öğretim programının yürütülmesinde en büyük rol öğretmenlere düştüğünden; program geliştirme sürecine öğretmenlerin aktif katılımı sağlanmalı, öğretmenlerin programa yönelik eleştiri, görüş ve önerileri program geliştirmenin her aşamasında dikkate alınmalıdır. Yeni programın başarısında, öğretmenlerin programa yönelik olumlu tutum geliştirmeleri önemli olduğundan; öğretmenler, programın hedefleri, içeriği, öğrenme-öğretme ve ölçme-değerlendirme süreçleri hakkında daha sistemli ve daha etkili hizmet içi eğitim faaliyetleriyle bilgilendirilmelidir. Programda öngörülen ölçme-değerlendirme yöntem ve tekniklerinin daha etkili uygulanabilmesi için, hem sınıf mevcutları hem de ölçme-değerlendirme formları azaltılmalı; öğretmenlerin yeni ölçme-değerlendirme yöntem ve teknikleri hakkındaki bilgi ve becerileri sistematik hizmet içi eğitim faaliyetleriyle artırılmalıdır. Programın etkili bir şekilde anlaşılabilmesi ve uygulanabilmesi için gerekli kamuoyu (veli, basın, sivil toplum örgütleri, üniversiteler vb.) desteği sağlanmalıdır. Sosyal bilgiler dersi ders saatleri artırılarak hem program içeriğinin daha etkili aktarılması, hem de amaca uygun bir ölçme-değerlendirme yapılması sağlanmalıdır.

Bu çalışmada, 2017 İlkokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, ilkokul 4. sınıfı okutan sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre değerlendirilmiştir. Ayrıca, 2017 Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nı, sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine göre değerlendiren çalışmalar da yapılabilir. Aynı zamanda, 2005, 2015 ve 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının karşılaştırmalı olarak incelendiği çalışmalar da alana katkı sağlayabilir.

KAYNAKÇA

- Acat, B. M. ve Uzunkol, E. (2010). Sınıf Öğretmenlerinin İlköğretim Programlarındaki Değerlendirme Sürecine İlişkin Görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9 (31), 1-27, [Online]: <http://esosoder.com> adresinden 14.12.2017 tarihinde indirilmiştir.
- Atasoy, S. ve Akdeniz, A. R. (2006). Yapılandırmacı Öğrenme Kuramına Uygun Geliştirilen Çalışma Yapraklarının Uygulama Sürecinin Değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 170, 157-175.
- Aykaç, N. ve Başar, E. (2005). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Eğitim Programının Değerlendirilmesi. *Eğitimde Yansımalar VIII. Yeni İlköğretim Programlarını Değerlendirme Sempozyumu Kitabı* içinde (s. 343-361). Ankara: Sim Matbaası.
- Baş, M. (2017). 2009 ve 2015 İlkokul Matematik Dersi Öğretim Programları ile 2017 İlkokul Matematik Dersi Öğretim Programı Karşılaştırması. *Yüzüncüyıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14 (1), 1219-1258
- Burns, M. (2015). *About Teaching Mathematics A K-8 Resource*. USA: Math Solutions Publications.
- Büyüköztürk, Ş. (2016). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. & Çakmak, E. K. (2017). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık
- Canerik, H. (2005). Sosyal Bilgiler Programı ve Öğretimi. Y. Kavak, E. Taşdemirci. (Ed). *Eğitimde Yansımalar VIII. Yeni İlköğretim Programlarını Değerlendirme Sempozyumu* kitabı içinde (s. 362-371) Ankara: Sim Matbaası.
- Çağlar, S. (2006). *İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin İşledikleri Disiplin Suçları ve Aldıkları Disiplin Cezaları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Çağlayan E. ve Kıratlı, A. D. (2017). Resim Bölümlerinde Uygulanan Eğitim Programları Hakkında Öğretim Elemanı Görüşleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32 (4), 780-793
- Çelik, F. (2006). Türk Eğitim Sisteminde Hedefler ve Hedef Belirlemede Yeni Yönelimler. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Burdur Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11 (7), 1-15.
- Demir, T. (2008). Türkçe Eğitimi Bölümü Öğrencilerinin Öğrenme Stilleri ve Bunların Çeşitli Değişkenlerle İlişkisi (Gazi Üniversitesi Örneği). *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1 (4), 129-148
- Demirel, Ö. (2017). *Eğitimde Program Geliştirme, Kuramdan Uygulamaya*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Demirel, Ö. ve Kaya, Z. (2012). *Eğitim ile İlgili Temel Kavramlar*. Ö. Demirel, ve Z. Kaya (Ed.). *Eğitim Bilimine Giriş*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Dinç, E. ve Doğan, Y. (2010). İlköğretim İkinci Kademe Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Uygulanması Hakkında Öğretmen Görüşleri. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 1 (1), 17-49
- Doğanay A. ve Sarı M. (2008). Öğretmen Gözüyle Yeni Sosyal Bilgiler Programı: Adana İlinde Bir Araştırma. *İlköğretim Online*, 7 (2), 468-484, [Online]: <http://ilkogretim-online.org.tr> adresinden 11.12.2017 tarihinde indirilmiştir.
- Doğanay, A. (2005). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi. C. Öztürk ve D. Dilek (Ed.). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Dündar, H., Kayhan, C. ve Yel, S. (2006). İlköğretim Sosyal Bilgiler 4-5 Programının Değerlendirilmesi. *Ulusal Sınıf Öğretmenliği Kongresi Bildiriler Kitabı I* içinde (s. 436-441), Ankara. Kök Yayıncılık.
- Er, H. (2010). *Sosyal Bilgiler Eğitimi Kapsamında İlköğretim Öğrencilerinin "Biyografi" Kullanımına İlişkin Görüşleri*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Er, H. ve Şahin, M. (2012). Sosyal Bilgiler Dersinde "Biyografi" Kullanımına İlişkin Öğrenci Görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 10 (1), 75-96
- Erdoğan, M. (2005). Yeni Geliştirilen Beşinci Sınıf Fen ve Teknoloji Dersi Müfredatı: Pilot Uygulama Yansımaları. *Eğitimde Yansımalar VIII. Yeni İlköğretim Programlarını Değerlendirme Sempozyumu Kitabı* içinde (s. 299-310). Ankara: Sim Matbaası
- Ergün, M., Özmantar, M. F., Bay, E. ve Ağaç, G. (2015). Cumhuriyetin İlanından Günümüze Eğitimde Program Geliştirmede ve Matematik Programlarında Yaşanan Değişim ve Gelişimler. M. F. Özmantar, A. Öztürk ve E. Bay (Ed.), *Reform ve Değişim Bağlamında İlkokul Matematik Öğretim Programları Kitabı* içinde (s. 407-424). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Ersay, F. (2006). Öğretmen Adaylarının Gelişim Dosyasına Dayalı Değerlendirmeye İlişkin Görüşleri. *İlköğretim Online*, 5 (1), 85-89. [Online]: <http://ilkogretim-online.org.tr> adresinden 15.12.2017 tarihinde indirilmiştir.
- Girgin, Y. (2011). Cumhuriyet Dönemi (1929-1930, 1949,1981) Ortaokul Türkçe Öğretimi Programlarının İçerik, Genel ve Özel Amaçlarıyla Karşılaştırmalı Gelişim Düzeyi. *Adnan Menderes Üniversitesi*

- Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2 (1), 11-26, [Online]: <http://dergi.adu.edu.tr/egitimbilimleri/> adresinden 23.12.2017 tarihinde indirilmiştir.
- Gömleksiz, M. N. ve Bulut, İ. (2006). Yeni Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Uygulamadaki Etkililiğinin Değerlendirilmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 12 (47), 393-421
- Gömleksiz, M. N. ve Bulut, İ. (2007). Yeni Matematik Dersi Öğretim Programının Uygulamadaki Etkililiğinin Değerlendirilmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 7 (1), 41-94.
- Günden, S. (1995). Sosyal Bilgiler Öğretimine Genel Bir Bakış, İlköğretim Kurumlarında Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Sorunları. *Türk Eğitim Derneği XIII. Toplantısı Kitabı* içinde (s.21-46). Ankara: Türk Eğitim Derneği Öğretim Dizisi No: 13
- Güven, S., Gökbulut, Y. ve Yel, S. (2006). 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Programına İlişkin Öğretmen Görüşleri. *Ulusal Sınıf Öğretmenliği Kongresi Bildiriler Kitabı I* içinde (s. 465-471), Ankara. Kök Yayıncılık.
- Kabapınar, Y. ve Ataman, M. (2010). İlköğretim Sosyal Bilgiler (4-5. Sınıf) Programları'ndaki Ölçme ve Değerlendirme Yöntemlerine İlişkin Öğretmen Görüşleri. *İlköğretim Online*, 9 (2), 776-791, [Online]: <http://ilkogretim-online.org.tr> adresinden 21.12.2017 tarihinde indirilmiştir.
- Karasar, N. (2016). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler ve Teknikler*. Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.
- Kayış, A. (2009). Güvenirlilik Analizi. Ş. Kalaycı (Ed.). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Kıroğlu, K. (2011). *En Son Değişikliklerle Yeni İlköğretim Programları (1-5. sınıf)*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Külekçe, E. ve Bulut, L. (2010). Türkiye ve ABD'deki Öğretmen Yetiştirme Sistemlerinin Karşılaştırılması. In. *International Conference on New Trends in Education and Their Implications* (pp. 205-215), Antalya
- Lawshe, C. H. (1975). A Quantitative Approach to Content Validity. *Personel Psychology*, 28, 563-575.
- Mamur, N. (2011). Görsel Sanatlar Eğitimi Alan Öğretmen Adaylarının Alanlarına Yönelik Ölçme ve Değerlendirme Araç ve Yaklaşımlarına İlişkin Yeterlilikleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* 9 (3), 597-626
- Memişoğlu, H. (2008). *Sosyal Bilgiler Dersinde Proje Tabanlı Öğrenme Yaklaşımı*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2015). Sosyal Bilgiler Dersi 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar Öğretim Programı. Ankara: MEB Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2017a). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar). Ankara: MEB Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2017b). Müfredatta Yenileme ve Değişiklik Çalışmalarımız Üzerine... 18 Temmuz 2017 Basın Toplantısı Metni, Ankara. [Online]: http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_07/18160003_basin_aciklamasi-program.pdf adresinden 14.12.2017 tarihinde indirilmiştir.
- Oruç, Ş. ve Erdem, R. (2010). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Biyografi Kullanımının Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersine İlişkin Tutumlarına Etkisi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 215-229.
- Özbay, M. (2009). Türkçe Özel Öğretim Yöntemleri I. Ankara: Öncü Kitap
- Özmantar, M. F. ve Öztürk, A. (2017). Problem Solving Skill in Primary Mathematics Curricula Documents of The Republican Period. *International Journal of Social and Educational Sciences* 4 (7), 120-146.
- Öztürk, C. (2009). *Sosyal Bilgiler: Toplumsal Yaşama Disiplinlerarası Bir Bakış*. Sosyal Bilgiler Öğretimi Demokratik Vatandaşlık Eğitimi. C. Öztürk (Ed). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Öztürk, C. ve Tuncel, G. (2006). Yeni 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile ilgili Öğretmen Görüşleri. *Ulusal Sınıf Öğretmenliği Kongresi Bildiriler Kitabı II* içinde (s.184-194), Ankara: Kök Yayıncılık.
- Öztürk, C., Keskin, S. ve Keskin Y. (2004). İlköğretim Okulu 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Derslerinde Materyal/Teknoloji Kullanım Durumu. *M.Ü Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 19, 107-120.
- Pehlivan, H. (2008). *Etkili Öğretim İçin Öğretmen Davranışları*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Safran, M. (2015). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Sarı, M. H. ve Tertemiz, N. (2017). İlkokul 4. Sınıfta Dienes ilkelerine Göre Yapılandırılmış Geometri Etkinliklerinin Öğrenci Başarısına ve Kalıcılığa Etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 42 (190), 1-23. DOI: <http://sci-hub.cc/10.15390/EB.2017.6161>
- Şimşek, A. (2006). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde Tarihsel Hikâyeye Yönelik Öğrenci Görüşleri. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Dergisi*, 26 (11), 187-202.
- Tavşancıl, E. (2014). *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*. Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.

- Tezbaşaran, A. (2008). *Likert Tipi Ölçek Geliştirme Kılavuzu*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayını.
- Ünsal, H. (2013). Yeni Öğretim Programlarının Uygulanmasına İlişkin Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri. *İlköğretim Online*, 12(3), 635-658, [Online]: <http://ilkogretim-online.org.tr> adresinden 23.12.2017 tarihinde indirilmiştir.
- Yapıcı, M. ve Demirdelen C. (2007). İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programına İlişkin Öğretmen Görüşleri, *İlköğretim Online*, 6 (2), 204-212. [Online]: <http://ilkogretim-online.org.tr> adresinden 12.12.2017 tarihinde indirilmiştir.
- Yapıcı, Ş. ve Yapıcı, M. (2010). *Eğitim Psikolojisi*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yaşar, Ş. (2005). Sosyal Bilgiler Programı ve Öğretimi. *Eğitimde Yansımalar VIII. Yeni ilköğretim Programlarını Değerlendirme Sempozyumu Kitabı* içinde (s. 329-342). Ankara: Sim Matbaası
- Yazıcı, H. ve Koca K. (2008). Sosyal Bilgiler Öğretim Programı. *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi*. B. Tay ve A. Öcal (Ed.). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Yazıcı, K. (2006). *Sosyal Bilgiler Derslerinde Okuduğunu Anlama Becerilerinin Geliştirilmesinde B-B-Ö (Bildiklerim-Bilmek İstediklerim-Öğrendiklerim) Stratejisinin Kullanımının Öğrencilerin Akademik Başarılarına ve Derse Karşı Olan Tutumlarına Etkisi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.